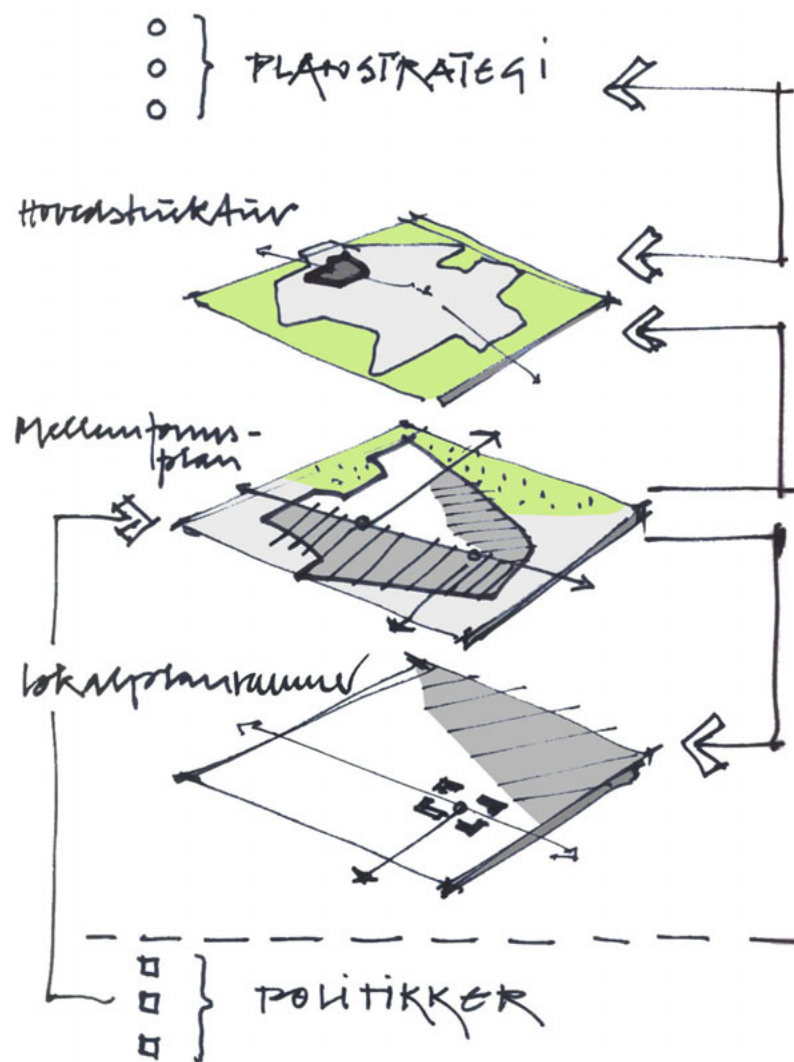

PLAN 09 ODENSE

PROJEKTFASE 1: MELLEMFORMSPLANER

KOLOFON

PLAN09 - projektet:

"Udvikling af planprincipper som redskab til fornyelse af kommuneplanens rammedel"

- udarbejdet af Odense Kommune med Møller & Grønborg Arkitekter og Planlæggere tilknyttet som konsulent.

ODENSE KOMMUNE

Møller &
Grønborg

"Når der skal arbejdes med byens struktur, sammenhænge og kvaliteter, må der indskydes et mellemniveau i planlægningen. Det er hvad nogle kommuner gør og har gjort. Og det er disse "mellemsgninger" vi kalder mellemformsplaner."

Illustration forside:

Diagram over, hvordan mellemformsplanerne placerer sig i forhold til kommuneplanens forskellige dele. Planerne peger mest nedad, men også mod kommuneplanens hovedstruktur og planerne prøves også for de forskellige politikker, som er vedtaget i kommunen.

INDHOLD

1.0

1	MELLEMFORSPLANER	
1.0	INDLEDNING	s 4
1.1	HVAD ER MELLEMFORSPLANER ?	s 5
1.2	HVORDAN OPSTÅR MELLEMFORSPLANER ?	s 8
1.3	MELLEMFORSPLANERS INDHOLD OG KARAKTER	s 10
1.4	ARBEJDSMETODER FOR MELLEMFORSPLANER	s 17
1.5	SAMMENFATNING	s 18
2	BYENS BILLEDE	
3.	VÆRDIKORTLÆGNING	
4	PLANPRINCIPPER	
5	NYE KOMMUNEPLANRAMMER	
6	OPSAMLING/KONKLUSION	
7	GENERELLE BILAG	
	- PROGRAM	
	- INTERVIEWS	
	- MILEPÆL/TIDSPLAN	
	- ARTIKELSTOF	

MELLEMFORSPLANER

INDLEDNING

1.0

Odense som eksempel

Odense Kommune deltager i et plan 09-projekt, der har til opgave at lede frem mod bedre kommuneplanrammer. Rammerne i kommuneplanen for Odense adskiller sig i dag ikke fra andre kommuners planbestemmelser, og enkelt sagt er alle landets kommuneplanrammer udtryk for en tænke- og skrivemåde, der stammer fra planlovgivningen i 70-ernes begyndelse, hvis ikke tidligere. Når rammerne ikke i væsentlig grad er ændret siden da, er der ikke noget at sige til, at de ikke er særlig funktionsdygtige nu mere end 30-35 år efter. Det kan ingen blive overrasket over.

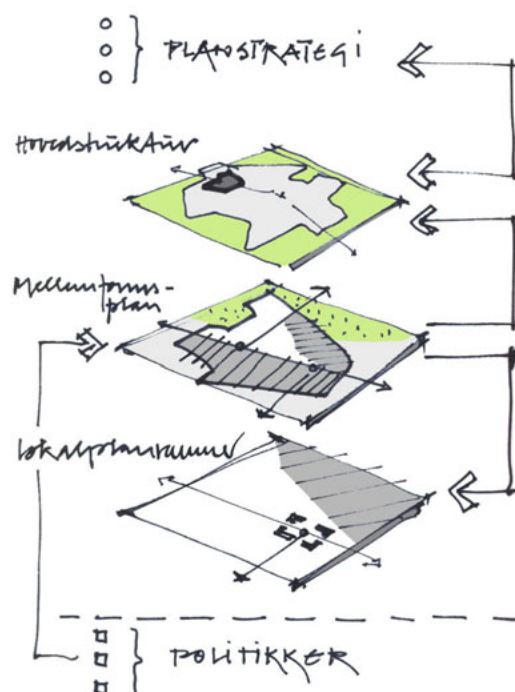
Planlægningens rammesystem har åbenbart været så vedholdende og juridisk rodfæstet, at man i stedet for at søge en fornyelse af disse er gået andre veje for at skabe forbindelse mellem kommunens overordnede planlægning og den helt nære planlægning på lokalplanniveau. Vejen frem har for Odense og flere andre kommuner været at etablere en planlægning, der i omfang svarer til et kvarter, måske en lille bydel eller et havnedistrikt.

Man har så at sige lavet en uautoriseret planlægning på et detaljeringsniveau, der ligger et sted mellem kommuneplanens bestemmelser og lokalplanen.

Metode

På baggrund af interviews af planmedarbejdere i kommunen samt gennemlæsning af flere af disse planer, tegner der sig et interessant billede af den måde disse planer udformes på og hvordan de fungerer iøvrigt. De udvalgte planer fremgår af bilag.

Endvidere er der foretaget interviews med en planlægger fra Esbjerg Kommune og en tidligere planlægger fra Fredericia Kommune, blot for at kontrollere, at der er en vis overensstemmelse mellem det, man har foretaget sig i Odense og andre steder.

MELLEMSFORMSPLANER

HVAD ER MELLEMSFORMSPLANER ?

1.0

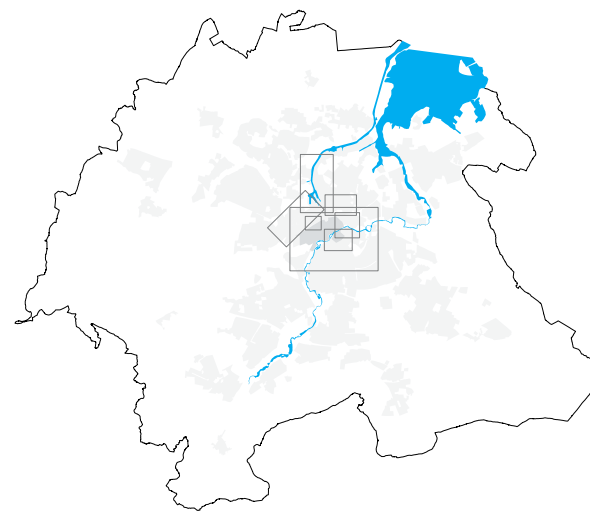
Mellemformsplanerne har været et hjælpesomt værktøj i Odenses planlægning siden 1980. De første planer handlede om en sammenfattende planlægning for byfornyelsesområderne med bygningsfornyelse, friarealforbedringer, trafiksanering og behov for lokalplanlægning.

I de sidste femten år er der lagt forholdsvis større vægt på at forstå byarkitektoniske sammenhænge og at videreudvikle disse. Man har en bymidteplan, en belysningsplan, en kvarterplan for Glasvej kvarteret, en havneplan, en multihus-plan, en kvarterplan for bymidten og senest en kvarterplan by/havn.

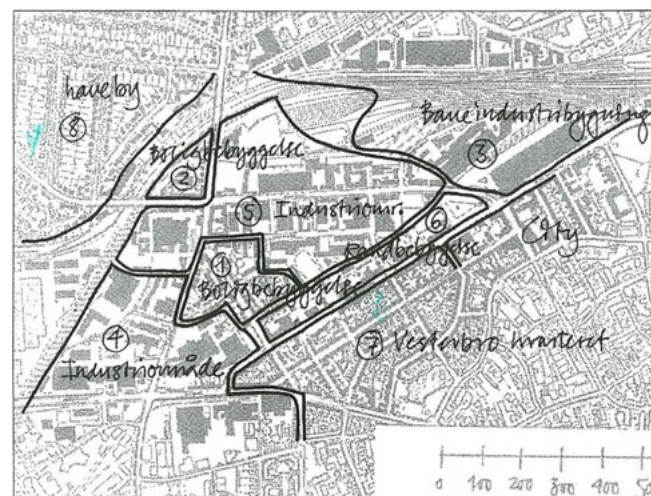
Ved gennemgangen af flere mellemformsplaner og ved sammenligning med et par andre tilsvarende planer i andre kommuner er der flere forhold, som synes typiske for mellemformsplanen.

Geografien er større end lokalplanen

Generelt dækker mellemformsplanen et område, der er noget større end de almindelige kommuneplanrammer. Og ikke nok med at de er større, de ligger også ofte på tværs af de gamle rammeområder.

Illustrationen viser, hvor der gennem de sidste 10 år er blevet udviklet mellemformsplaner. Som det fremgår, er disse primært koncentreret omkring bymidten og havnen

Illustrationen viser et typisk udsnit for en mellemformsplan. Den er noget større end et projekt, men mindre end en bydel.

MELLEMFORSPLANER

HVAD ER MELLEMFORSPLANER ?

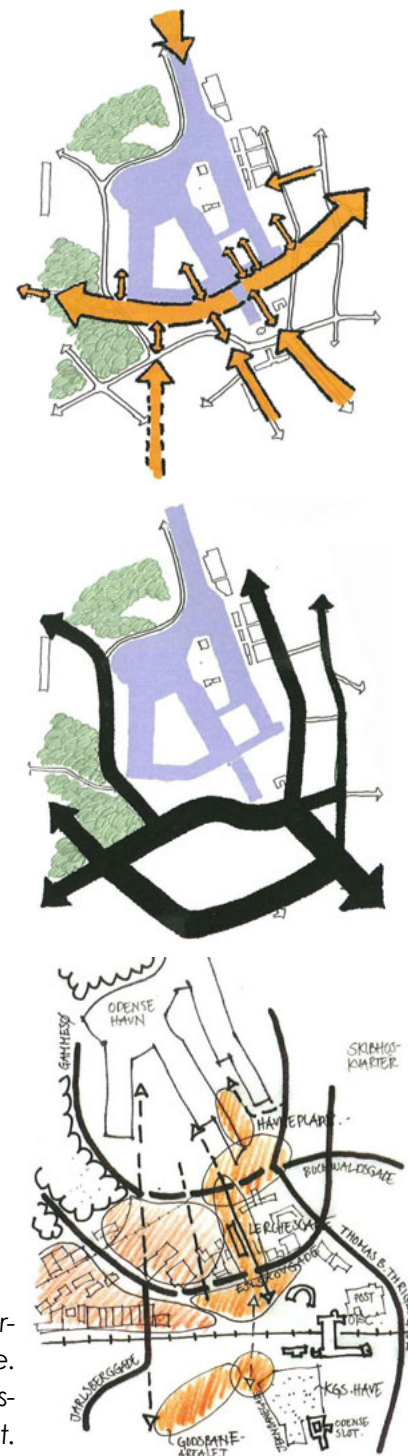
1.1

Når man skal dække en bymidte, lave nye oplæg til havneplaner, finde en handelsforbindelse mellem et par vigtige punkter i en by eller vurdere udviklingspotentialet i et kvarter, så siger det sig selv, at det ikke er de gamle bebyggelsestypologier fra rammedelen, der tages som udgangspunkt. Man afgrænser sit område frit i forhold til opgaven og skeler til den tid, der er til rådighed til opgaven.

Planlægning i en nøddeskal

Det projekt man efterstræber, står kun i løse konturer ved projektstart. Derfor kan både områdets størrelse og format ændres undervejs, ligesom det fokus der indlægges og de analyser der gennemføres, kan tage en anden drejning end først forventet. På dette punkt adskiller mellemformsplanerne sig fra anden kommunal planlægning, hvor planarbejdet ligger i mere faste rammer.

Arbejdsrummet er friere på mellemniveauet; man søger og er ikke forlods bundet af et bestemt resultat. Man kan sige, at netop den arbejdsform er planlægning i en nøddeskal. Megen af den ordinære planlægning i dag er mere administration og rutine end analytisk planudvikling. Mellemformsplanlægning er værkstedsarbejde, når det er bedst.

3 skitser over trafikale overvejelser. Man fornemmer værkstedsarbejdet i tegningerne. Det søgende, som er typisk for mellemformsplaner. Det er ikke et færdigt produkt.

MELLEMFORSPLANER

HVAD ER MELLEMFORSPLANER ?

1.1

Mellemformsplanerne peger mest nedad

Da initiativet til mellemformsplanerne ofte er fremkaldt af et forsøg på at løse et specifikt problem i et mere lokalt område, siger det sig selv, at man arbejder sig ned i målestok og ofte ender med meget konkrete anbefalinger, planskitser og næsten projektagtige beskrivelser. Ud fra denne synsvinkel er det indlysende, at planerne indeholder stof til både kommuneplanrammen og den forestående lokalplanlægning.

At man arbejder sig nedad i målestok kan heller ikke undre, når de forhold, der tilskynder til planlægningen er ganske konkrete planproblemer, det være sig byggeønsker, helhedsorienteret byomdannelse og bevaring af gamle industribygninger, trafikale løsninger, detailhandel i specifikke områder m.v.

De udsnit vi typisk ser i disse planer taler overvejende for en planlægning på kvarterniveau. Således videregiver denne "plantype" betydelig inspiration til den efterfølgende lokalplanlægning, som almindeligvis er meget projektorienteret.

Planen viser en detaljering, der tydeligvis peger nedad i plan-systemet. Dog er planudsnittet stadig principielt, det er ikke noget projekt, men et forslag til et rumligt forløb.

MELLEMFORSPLANER

HVORDAN OPSTÅR MELLEMFORSPLANER ?

1.2

Aktualitet og politisk bevågenhed

Mellemformsplanen opstår enten direkte som et udtryk for et politisk ønske eller - som ved flere planer i Odense - administrationen sætter emnet på dagsordenen for at øge sit eget planberedskab. Man står i en aktuel situation, hvor man skal agere planmyndighed, men ikke har det tilstrækkelige plangrundlag.

Mellemformsplanen bliver født ud af det eksisterende plansystem med planstrategi, hovedstruktur og rammedel i en iterativ proces. Mellemformsplanen har altså sit udgangspunkt i "det lokale", men vil typisk også melde tilbage til de forskellige planniveauer, når kommuneplanen skal revideres. Der er altså tale om en iterativ proces, hvor mellemformsplanen arbejder videre ud fra det formelle plansystem, samtidig med, at nye visioner, mål, retningslinjer, principper og bebyggelsesregulerende bestemmelser udvikles og meldes tilbage til det lovbestemte system.

Således bliver mellemformsplanen både meget aktuel og dermed interessant og samtidig bliver det en plan, man holder øje med, idet der er politisk bevågenhed omkring planen og dens udfald.

Den politiske bevågenhed betyder samtidig, at man som planmedarbejder føler, at man er "med på vognen". Det viser sig at være stimulerende for medarbejderengagementet.

PROCES	EMNE	SKALA
	Planstrategi	Byniveau
	Hovedstruktur	Byniveau Formulering af politik og visioner
	Mellemformsplan	Byens fysik, terræn, dominerende træk, infrastruktur, arealer. Bydelsniveau
	Kommuneplanrammer	Bebyggelsestypologi, skala, rum, forløb, kant, funktion, struktur. Lokalområde
		Identitet, bebyggelsesregulerende forhold, anvendelse, særlige forhold

Mellemformsplanen indgår i en iterativ proces, både opad og nedad i systemet. Mellemformsplanerne opererer mest på bydelsniveauet.

MELLEMFORSPLANER

HVORDAN OPSTÅR MELLEMFORSPLANER ?

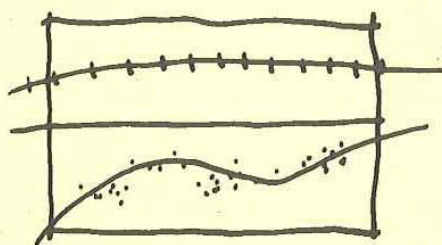
1.2

Det er også mellemformsplanen man går ud og promoverer i offentligheden, fordi den er velegnet hertil; den er andet og mere end et projekt og ikke så omfattende og abstrakt som en kommuneplan. Den er både konkret og tilpas abstrakt, hvilket gør den til et godt dialogværktøj - og dermed et velegnet politisk redskab.

Kvarterplan, der med grov streg viser eller tydeliggør bebyggelsestypologien for områdets udvikling samt de relationer, området har til omgivelserne.

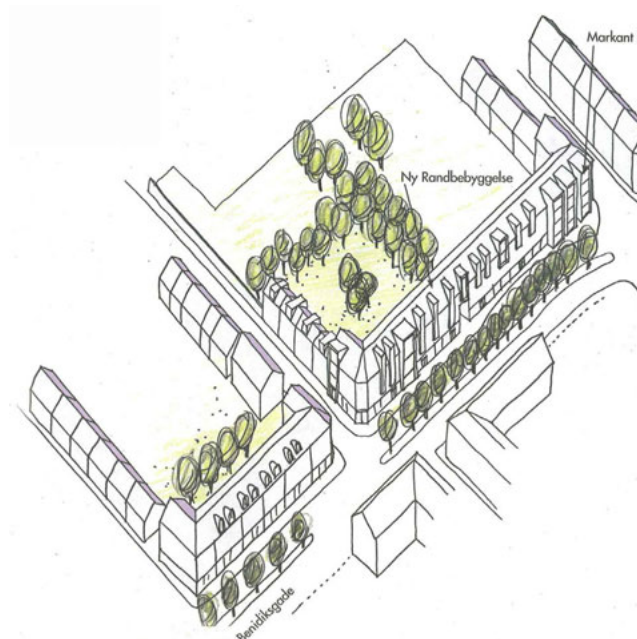

Princip

De tre øst-vestgående linier skal tydeliggøres for at gøre byens historie forståelig og som retninger, man kan orientere sig efter.

Principdiagram for hele byen.

En detalje for et beplantningsprincip, som både er forklarende og principielt. Det er ikke et projekt, men et princip.

MELLEMFORSPLANER

MELLEMFORSPLANERNES INDHOLD OG KARAKTER

1.3

Mellemformsplaner placerer sig typisk mellem planstrategien og kommuneplanens hovedstruktur opadtil og kommuneplanens rammedel nedadtil. Ud over at udpege væsentlige planlægningsmæssige sammenhænge, principper og kvaliteter i kvarteret, giver mellemformsplanerne ofte et tilbagespil til den næste planstrategi i form af visioner og mål, mens principperne kan sorteres dels op i hovedstrukturen, dels ned i rammedelen ved næste revision af kommuneplanen.

Dialog og inddragelse

Mellemformsplanen har ligesom kommuneplanen et forløb fra forslag til endelig vedtagelse med inddragelse af offentligheden. Det sker tit med stor opmærksomhed, fordi mellemniveauet er velegnet til at diskutere mål og principper, uden at køre fast i diskussioner om den enkelte ejendom.

Iterativ planlægning

Dermed sker der en løbende kvalificering og udvikling af kommunens plangrundlag, som opsamles ved revisionen hvert fjerde år. Begrænsningen her er kommuneplanens omfang og overskuelighed. Selv efter indarbejdelse af en given mellemformsplan vil denne fortsat eksistere som selvstændigt dokument, fordi kommuneplanen kun kan rumme en lille del af planen.

Handlingsdimension

Nogle gange knytter der sig også en handlingsdimension til mellemformsplanerne. Det er en videreførelse af tænkningen i kvarterplanerne for byfornyelsesområderne, hvor udgangspunktet var en helhedstænkning og værktøjerne bygningsfornyelse, friarealforbedring, trafiksanering og lokalplanlægning. Planerne indgår i vigtig politisk beslutningstagen og bliver katalysatorer for principbeslutninger og budgetlægning med henblik på gennemførelse af de visioner, mål og principper, planerne indeholder.

Odenses byråd har f.eks. afsat en lille milliard kr. til gennemførelse af Kvarterplan by/havn. Og kvarterplanen for Odense bymidte fra 2000 holder stadig – der er netop gennemført arkitektkonkurrencer for to pladser, hvor konkurrenceprogrammerne har hentet inspiration fra kvarterplanen. Desuden er mange byggemuligheder på private arealer blevet realiseret.

Havneomdannelsen sker med en kombination af lokalplanlægning, kommunalt køb og salg, fastlæggelse af Odense Havnevæsens salgsbetingelser i forhold til private, kommunale anlægsarbejder og tiltrækning af særlige udviklingsprojekter.

MELLEMFORSPLANER

MELLEMFORSPLANERNES INDHOLD OG KARAKTER

1.3

Endnu ikke planer for landområder

Der er ingen modsigelse i at have mellemformsplaner for landområder, og de findes sandsynligvis også. Men det er ikke typisk. Så længe det åbne land og dets bebyggelse og anvendelse kun har været delvist inddraget i kommuneplanarbejdet, har det heller ikke påkaldt sig større opmærksomhed som objekt for mellemformsplaner.

Der findes i nogle kommuner planer omhandlende miljøet, såkaldte naturplaner. I det omfang de beskriver den totale kommunes indsats på miljø/naturområdet kommer de mere til at fungere som en slags sektorplan, på lige fod med trafikplaner, skoleplaner og andre. Naturligvis er de supplement og uddybninger til kommuneplanen, men de er ikke sammenfattende som sådan. De er specialiserede planer.

Ikke tematiske planer

Enkelte planer har et udpræget tematisk motiv. Selv om de oftest betegnes planer, er de i mange tilfælde mere projekter, idet de har et snævert formål, og de mere er genstandsrettede end planlægningsmotiverende.

Til denne kategori af planer hører f.eks. belyningsplaner, skilteplaner, gadeinventar, belægning/beplantning og lignende. Projekterne kan udmærket indpasses i en større sammenfattende planlægning - og

kan også udspringe af en sådan - men i sig selv er planerne for smalle og har mere karakter af projekt. Derfor hører disse eksempler på planer ikke til mellemformsplanerne. Odense Kommunes belyningsplaner har dog udviklet nogle kortlægninger, der også gør dem interessante i en byarkitektonisk sammenhæng.

Eksemplet på et forenklet strukturkort, som kan udvikles yderligere.

MELLEMFORSPLANER

MELLEMFORSPLANERNES INDHOLD OG KARAKTER

1.3

Rammekort contra mellemformsplaner

Et andet karakteristisk træk ved mellemformsplanerne er, at de skræver over flere kommuneplanrammer og måske også går på tværs af disse. Netop sammenligningen mellem et kommuneplanrammekort og et områdekort over en mellemformsplan viser med al tydelighed, at kommuneplanrammerne er juridiske, tekniske og ikke plansammenfattende.

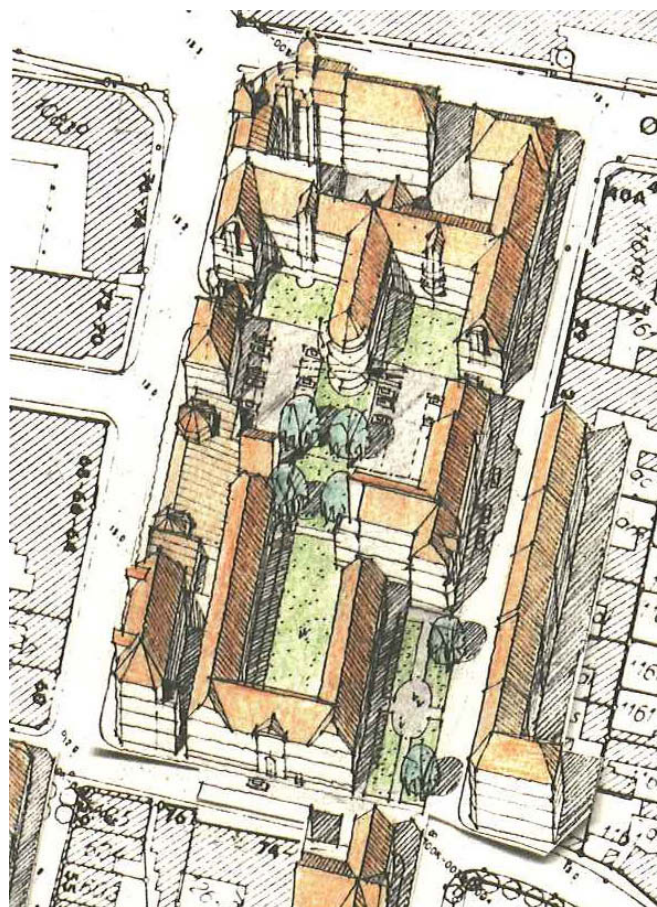
Detaljeringsgrad

Detaljeringsgraden er i alle mellemformsplanerne indbyrdes forskellige; det afhænger af formålet med planen og til dels også hvad der er muligt at udtrykke om fysikken. Men fælles for alle mellemformsplaner er behovet for at gå mere i dybden, dvs. i detaljen i forhold til kommuneplanrammerne. Det kan konstateres, at kommuneplanrammerne ikke har det tilstrækkelige detaljeringniveau og samtidig ikke fastholder den type af planudsagn, som er vigtige i dialogen med bygherren.

Plantermer og illustrationer

Selv om begreber som "forbindelser", "sammenhænge", "punkt", "linie", "overgang", "forløb", "rumligt" etc. ikke er udelukket i planlæggerens ordforråd, så indgår de overhovedet ikke i kommuneplanrammerne. Begreberne er derimod typiske for mellemformsplanerne, fordi de udtrykker sig funktionelt og byarkitektonisk.

For at gøre disse begreber anvendelige kræves illustrationer. Alene ved manglen på illustrationer i kommuneplanen udelukker samme plan sig selv fra at beskrive væsentlige fysiske forhold. Mellemformsplanerne demonstrerer denne ufravigelige sammenhæng mellem et arkitektonisk sprog og tilhørende illustrationer.

En aksonometri kan på enkel vis gøre bybilledet forståeligt

MELLEMFORSPLANER

MELLEMFORSPLANERNES INDHOLD OG KARAKTER

1.3

Mellemformsplaner arbejder mest nedad

Det ligger næsten i sagens natur, at mellemformsplanen peger nedad. Den tager udgangspunkt i et givent niveau eller en mere eller mindre defineret problemstilling for derefter at arbejde sig tættere på objektet. Den giver således belæg og baggrund for at kunne foretage seriøse diskussioner med bygherrer og gennemføre lokalplaner, som har en bredere basis end det konkrete projekt.

Der opstår en række zooms, hvor det øverste zoom-niveau godt kan indeholde byarkitektoniske eller andre træk fra byniveau.

Mellemformsplaner er uden kontakt til kommuneplanen

Planerne har kun i begrænset omfang taget synligt udgangspunkt i den til enhver tid foreliggende kommuneplan. Det viser mellemformsplanernes aktualitet, for eksempel som udløber af lukning af større virksomheder midt i kommuneplanens fire-årige periode, hvor virksomhederne hidtil har været beskyttet af kommuneplanens bestemmelser og nu skal overgå til andre formål.

Mellemformsplanlægningen har kun begrænset nytte af kommuneplanlægningen, ligesom planerne i deres output ikke er direkte rettet tilbage mod kommuneplanen. Denne bearbejdning foretages først ved kommuneplanens normale revision. Ved ikke at diskutere denne hoved-

plans formåen afskærer kommunen sig selv fra at få opgraderet kommuneplanen, hvilket igen betyder, at mellemformsplanerne udvikler sig, mens kommuneplanen sygner hen.

Mellemformsplanen er en handleplan

Eftersom mellemformsplanen i hvert eneste tilfælde udspringer af et planlægningsmæssigt behov og ikke som en rutinemæssig lovgennemgang indbyder planen selvsagt til at fremkomme med løsningsforslag og angive retninger og måder disse løsninger kan komme til udtryk. Således beskrives direkte handlemåder for elementer i planens udførelse.

Umiddelbart ser disse handlingsrettede beskrivelser aktiverende ud for processen. Anskuet med mere kritiske øjne er de i nogle tilfælde blot forslag til hvilke etaper og hvor man skal gå i gang med et givent anlægsprojekt (f.eks. Esbjerg Bymidte).

Bymidteplanen for Odense er knap så kategorisk og omtaler det videre arbejde i mere bløde vendinger, hvilket giver en fleksibilitet og et tolkningsrum.

Det er karakteristisk, at mellemformsplanerne benyttes til dialog og beslutningsprocesser. Det betyder, at planens handlingsrettede fortælleverdi i processen overtages af dagsordener, PowerPoints, investeringsoversigter, tidsplaner mv.

MELLEMFORSPLANER

MELLEMFORSPLANERNES INDHOLD OG KARAKTER

1.3

Mellemformsplanens kommissorium

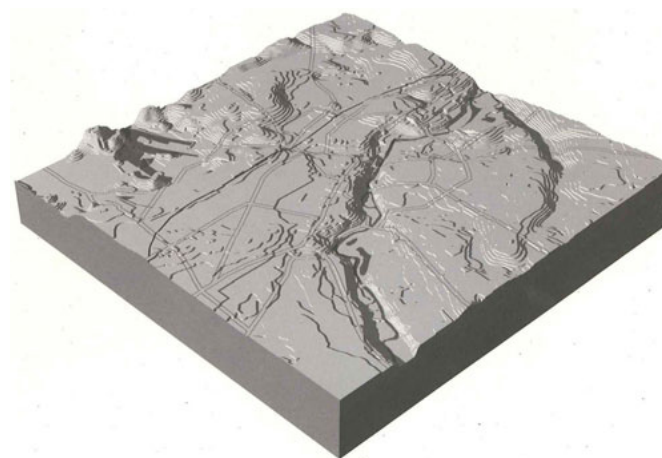
Kommissoriet for den enkelte opgave angiver almindeligvis angrebepunktet og retningen eller målet for opgaven. Det synes at være en underliggende lære af arbejdet med mellemformsplanerne, at de udvikler sig over tid og igennem inddragelse og politisk proces.

Det er muligvis mere typisk for arbejdet i Odense end andre steder, idet Odenses arbejde ofte initieres af forvaltningen og ikke forlods har fået opstillet præcise politiske mål. Det har dog den risiko at projektet skal korrigere kurs og at det kan være svært at styre de tildelte ressourcer. Man kan tale om et adræt eller agilt projekt, hvor udfaldskravene ikke er præcise.

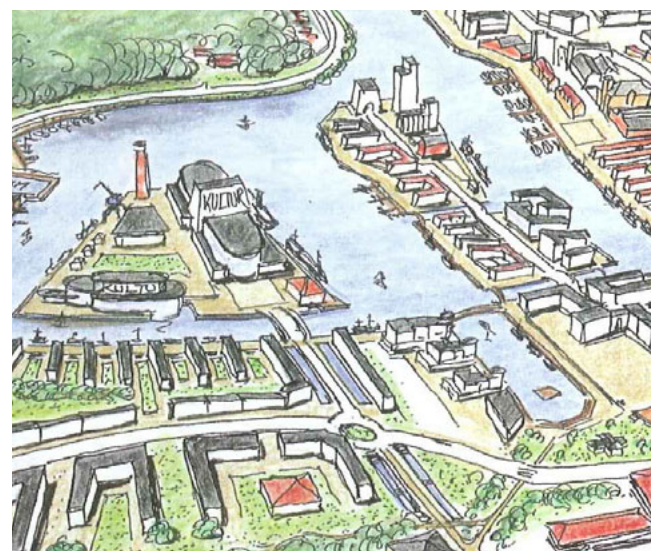
Flere illustrationer i mellemformsplaner

Mellemformsplanerne bestræber sig på at være mere visuelle end de gængse kommuneplaner. Man må igennem billederne blive præcis med sine udsagn. Ordet kan ikke stå alene. Kommunen må gennem billedet illustrere, hvad man vil. Man kan godt beskrive et rumforløb, men risikoen for mistolkning er nærliggende.

Herved dokumenterer mellemformsplanerne også både, at planer skal kommunikeres gennem illustrationer og at de også til en vis grad skal "sælges" gennem den samme udtryksform.

Terrænformen er vigtig i de fleste planopgaver

Illustrationer af denne slags er ikke planinformativ

MELLEMFORSPLANER

MELLEMFORSPLANERNES INDHOLD OG KARAKTER

1.3

Forklaringen på at mellemformsplanen udtrykker sig anderledes end kommuneplanen er dels, at kommuneplanens sprogbrug er tyngt af en gammel tradition og muligvis nogle juridisk sproglige formuleringer, men det er nok i højere grad udtryk for, at man i mellemformsplanen føler sig mere fri og kan afsætte de nødvendige ressourcer til at udtrykke sig på almindelig vis.

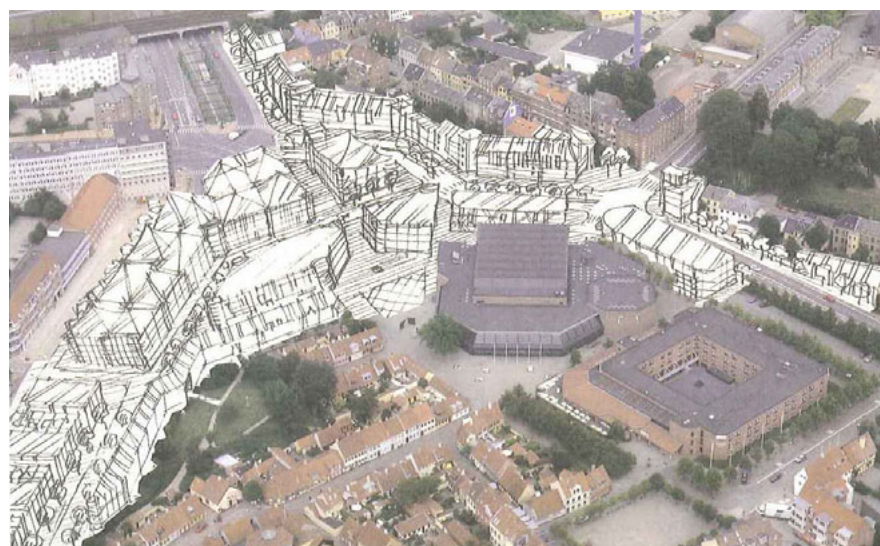
Det at bevæge sig væk fra det skrevne ord er i sig selv en anden måde at analysere og udøve planlægning på. Igenem de mere visuelle mellemformsplaner cementeres også afstanden til kommuneplanlægningen, både de juridiske, de analytiske og de ressourcemæssige krav.

Mere research i mellemformsplaner

Antagelsen er, at flere af Odenses mellemformsplaner munder ud i resultater, der ikke var forudsat. Planerne får en anden form, en anden udstrækning og materialet tager en drejning, som ikke fra start var forventet.

Hermed er de dialogplaner både i analysen, fremstillingsfasen og i den efterfølgende høringsfase. Det indikerer, at der er mere planlægning og mere oprigtig analyse i disse mellemformsplaner end der til daglig er i det øvrige planarbejde, primært kommuneplanen, som på sin vis er meget forudbestemt.

Måske er det også i dette element af planarbejdet, at engagementet hos den enkelte planmedarbejder skal søges. Der er en grad af eksperiment, af opdagelse i disse mellemformsplaner - netop det der bør karakterisere den gode planlægning. Mellemformsplanerne bliver både studier og selvstudier.

Løs skitse på fotos kan være befordrende for det rumlige billede og det kan gøres med begrænsede ressourcer

MELLEMFORSPLANER

MELLEMFORSPLANERNES INDHOLD OG KARAKTER

1.3

En aktiv plantype, der holder længere

Mellemforsplanerne betegnes af de involverede parter, planmedarbejdere og chefer, som værende aktive. Det skal betyde, at man "rådfører" sig med planerne i det daglige og at de indgår i den daglige planadministration på lige fod - eller så godt som - med de øvrige planer. Selv efter flere år og hvor dele af planen måske er under udførelse eller sagen helt er gået i stå, henviser man ofte til planen, fordi den ud over sit planudsagn også indeholder nogle overvejelser undervejs, der sætter det pågældende bykvarter i relief. Man kan sige at disse mellemformsplaner synes at have en mere aktiv rolle og en længere holbarhedsperiode end kommuneplanen.

En uformel plan

Det er yderst sjældent at planens fulde indhold og anbefalinger direkte omsættes til kommuneplanen. I den udstrækning planens udsagn kan kalibreres til gangbare termer i kommuneplanen, oversættes disse måske.

Det er overraskende, at den store planindsats, der ligger i dette planmellemlag, benyttes uformelt og kun på beskeden vis finder vej til kommuneplanen. Forklaringen på dette er mere en stivhed i kommuneplanlægningen og kommuneplanen end en nedtoning af mellemformsplanen.

En plan med politisk bevågenhed

Selv om det politiske niveau anerkender mellemformsplanens uformelle rolle og ikke gør sig specielle anstrengelser for at oversætte planen til juridiske, autoriseret plansprog, så har planerne afgjort politisk bevågenhed. Ved udvalgsarbejdet og i andre politiske sammenhænge er man sig bevidst om det planarbejde, som er udført i specielle anledninger på "mellemlivsniveauet"; og man er tillige bevidst om, at det uformelt men reelt indgår i den daglige sagsadministration.

Fremadrettet udvikling af det lovbundne plansystem

Ud fra gennemgangen af de nævnte mellemformsplaner (se bilag) er der i planerne arbejdet med analyser, mapping, principper mv. i forhold til de niveauer, som indgår i det lovbundne plansystem. Det er her nødvendigt at indskyde et bydelsniveau, da det jo er dette niveau, der skal videreudvikles fra. Det skal så vurderes, om det giver mening at sortere bydelsniveauet op i henholdsvis hovedstrukturen og ned i rammedelen. Eller skal bydelsniveauet genintroduceres i en kvalitativ form?

I perioden fra 1970 helt op til starten af 2000-tallet har bydelene levet i kommuneplanen i en kvantitativt beskrivende form som et levn fra de mange små kommuners sammenlægning til Odense Kommune.

MELLEMFORSPLANER

ARBEJDSMETODER FOR MELLEMFORSPLANER

1.4

Byforståelse

Arbejdet tager typisk sit udgangspunkt i at opnå en byforståelse af området. Her kan terrænform, den historiske udvikling, arealanvendelsen mv. ofte give forståelsesværdi. Endvidere screenes eksisterende politikker, strategier og planer i forhold til, om de tildeler byområdet en særlig betydning.

Mapping

Herfra går man dybere ind i byforståelsen ud fra en kortlægning eller mapping. Mapping vil typisk ske dels som desk research, dels som field mapping i området. Allerede her vil der være tillagt området nogle værdier som grundlag for kortlægningen, selvom de i princippet først skal diskuteres senere i arbejdsprocessen.

Værdidiskussion

Ud fra kortlægningen foretages en kontekst- og værdidiskussion. Hvilke kvaliteter skal styrkes og hvilke nye sammenhænge og kvaliteter skal skabes? De fremtidige kvaliteter søges omsat til illustrerede principper. Der formuleres eventuelt mere overordnede visioner eller mål for området.

Planforslag

På baggrund af mapping og værdidiskussionen udarbejdes et eller flere planforslag, som besvarer opgaven. I denne fremgangsmåde er der naturligvis hele tiden en tilbagekobling mellem de forskellige arbejdsprocesser.

Herefter gennemføres typisk politisk behandling og offentlighedsfase med henblik på endelig politisk stillingtagen. Planerne er velegnede til dette formål, fordi de både er konkrete og alligevel principielle. Relevante visioner, mål, retningslinier, principper, bebyggelsesregulerende bestemmelser mv. overføres til det lovbundne plansystem.

I den arkitektoniske proces på byplan-niveau gennemløber arbejdet almindeligvis følgende faser:

domæne = områdets afgrænsning
tracing = registrering
mapping = begavet registrering/værdikortlægning
koncept = idé
struktur = plankonceptets lag

MELLEMFORSPLANER

SAMMENFATNING

1.5

Dømmer man på baggrund af ovenstående, så er mellemformsplanerne en ubetinget succes. En succes fordi de hjælper, der hvor kommuneplanen ikke slår til.

Dét, der umiddelbart kan videreudvikles fra mellemformsplanerne til kommuneplanen, er:

- Udvikling af byforståelsen i forskellige zoomniveauer
- Tildeling af identitet ud fra byarkitektoniske karakteristika og navngivning af områder
- Beskrivelse af sammenhænge og kvaliteter med illustrationer og principper
- Eventuelt formulering af visioner og mål for byen og for bydele

Da vores fokus i Plan09-projektet er rettet mod kommuneplanens rammedel, skal vores arbejde også prioriteres mod dette niveau. Herudover er det vigtigt at gøre arbejdet simpelt – mapping, tildeling af identitet, udarbejdelse af principper mv., skal kunne foretages med en relativt begrænset arbejdsindsats for at nå hele kommunen rundt. Det forudsætter ny metodeudvikling.

Det er vigtigt at plansystemet indeholder alle skalatrin fra XL, via L og M til S - et politisk- strategisk niveau, et planoversigtligt niveau, et bydelsniveau og et lokalt planniveau. Uden at gøre det kompliceret kan man til disse skalatrin sætte målestok på, hvor XL er 1:1.000.000, L er 1:50.000, M er 1:5.000 og S kan være 1:1.000.

Groft sagt kan man sige, at så længe afstanden mellem konkrete planønsker på lokalplanniveau og kommuneplanens rammebeskrivelser ikke kan nå hinanden, så længe er der næppe anden udvej end at etablere en slags kortslutning i plansystemet.

Og en kommuneplan, der med en hovedstruktur og en række sektorbetragtninger, måske suppleret af diverse politikker, som alle er velmenende og kloge - åbner for meget brede fortolkninger om forhold, der ikke kan omsættes til fysisk form. Her opstår usikkerheden: Hvad siger kommuneplanen egentlig? Hvad er kvalitet? Hvad skal prioriteres? Hvor er fokus? Noget må gå forud for andet.

Hvis man til dette dokument føjer en rammedel udformet som en telefonbog af standardiserede oplysninger om bebyggelsesforhold, der ikke indeholder nogle kvalitative betragtninger - så står man med et samlet plandokument, som slet ikke fungerer i hverdagen.

MELLEMFORSPLANER

SAMMENFATNING

1.5

I den situation er mellemformsplanerne en fornyelse og en god formidler i hverdagen mellem den store skala og den lille skala. Men planerne er geografisk fragmentariske og danner naturligvis slet ikke det helhedsbillede, som kommuneplanen efterstræber og har som sin opgave.

Mere fokus i kommuneplanen

Fremtiden handler således om dels at opgradere selve kommuneplanlægningen gennem en mere problemorienteret proces og i mindre grad gennem en proces, hvor alt behandles ligeligt og ud fra samme principper fra nord til syd og fra øst til vest. Kommuneplanlægningen skal simpelthen være mere fokuseret. Det er ligemageriet i beskrivelsen af kommuneplanen, vi skal væk fra. Det vil være en ubetinget gevinst for alle, hvis kommuneplanen har tydelige fokusområder, mens andre dele af kommunen behandles mere "løst". Det er den rigtige måde at dele sol og vind lige. Her viser mellemformsplanlægningen vejen.

Man skal også tage ved lære af den metodefrihed, som mellemformsplanlægningen lægger for dagen. På den ene side er den ikke altid lige systematisk og målrettet; på den anden side må den også vælge sine egne veje, fordi metoden og arbejdsformen til dels afhænger af det problem, der skal løses. Det har ikke no-

get formål at lave en større udredning om et parcelhuskvarter, hvis der faktisk ikke er forhold, som står til at ændre hverken på kort eller længere sigt. Et gammelt industriområde, der langsomt er på retur, er måske meget vigtigere at lave planlægning for. På den måde skal der prioriteres betydeligt mere i kommuneplanlægningen. Det er mellemformsplanerne en klar indikator på.

Tag det bedste fra mellemformsplanlægningen og lad kommuneplanmedarbejderne kopiere denne plantype i fred og ro. Så er der mulighed for, at kommuneplanrammerne kan blive bedre. Det er netop dette, der er formålet med Plan09-projektet for Odense kommune.

Projektgruppe

Charlotte Lorentzen
Mette Bjarnt
Paw Gadgaard (projektleder)
Søren Færch Petersen
Anders Skriver Myrtue
Lise Hansen Thorsen

Byplanarkitekt
Konsulent
Byplanarkitekt
Byplanarkitekt
Overinspektør
Landskabsarkitekt

Plankontoret
Plankontoret
Byplan
Byplan
Odense Bys Museer
Park & Natur

Borgmesterforvaltningen
Borgmesterforvaltningen
By- og Kulturforvaltningen
By- og Kulturforvaltningen
By- og Kulturforvaltningen
By- og Kulturforvaltningen

Dennis Lund
Bjørn Bæk Nielsen
Tanja Breth Clausen
Katrina Wiberg

Arkitekt
Arkitekt
Arkitekt
Arkitekt

Møller og Grønborg Arkitekter og Planlæggere
Møller og Grønborg Arkitekter og Planlæggere
Møller og Grønborg Arkitekter og Planlæggere
Møller og Grønborg Arkitekter og Planlæggere